

P335/2

Luganda Paper 2

(Okusoma Bwino,

Okufunza N'ebuyobuwangwa)

MOCK 2024

AUGUST

Essawa: Bbiri N'ekitundu



MEBU EXAMINATIONS CONSULT

Uganda Certificate Of Education

MOCK ASSESSMENTS 2024

LUGANDA

Olupapula Olw'okubiri

Okusoma Bwino, Okufunza N'ebuyobuwangwa.

Essawa: Bbiri N'ekitundu (2 Hrs: 30 Min)

EBIGOBERERWA

Olupapula luno lugabanyiziddwamu ebitundu bisatu **A, B, C**.

Awamu mulimu Olupapula ebubuizo bina

Ekitundu **A** ne **B** bya buwaze

Mu kitundu **C** mulimu ebibuuzo bibiri. Kolako kimu kyoka. Kola nnamba **3** oba **4**.

Ddamu ebibuuzo bisatu byonna awamu.

EKITUNDU A

(Ekitundu kino kya buwaze)

1. Soma ekintundu kino wamanga oluvanyuma oddemu ebibuuzo ebikuwerweddwa ku nkomerero yaakyo.

Pulezidenti agguddewo olusirika lwa baminisita, abawandisi b'enkalakkalira n'olukiiko lwa **NRM** olwa **CEC** n'alangirira nga bwataddewo ebitongole ebirala bibiri okwongera okulwanyisa obuli bwenguzi. Olusirika luno lwaguddwawo eggulo ekyankwanzi lwakumala ennaku ttano nga batunuulira entambula y'emirimu bukya balondebwa mu 2021 nga basinziira ku bye baasuubiza abalonzi mu kisanja kino.

Museveni yagambye nti ba Gavumenti abavunanyizibwa okukuma ssente z'omuwi w'omusolo be basinze okumuyiwa kyoka n'agamba nti ekitatta muyima nga bwe kitamumalako nte nze, naye si waakuweera okutuusa ng'awagudde ekizubu ky'obuli bw'engunzi (obukenuzi). Yagambye nti agenda kutondawo ebitongole ebirala bibiri okuli ekya Anti-Tax collection Investigation ekirwanyisa ababba omuslo awamu n'ekirala ekya **Accountant and Audit Unit** nga nakyo kirondoola nkola ya mirimu. Ebitongole ebyo bigenda kuyamba okukwataganya obuterevu emirimu kuba yakizudde nga ssente nnyingi zibula mu bintu birala.

Museveni yasabye baminisita babeere basaale mu kulwanyisa ekizibu kino kuba ebisinga bikoleddwako nga eguzi yokka kati yeeremeseza Uganda okufuuka ensi eyeeyagaza. Olusirika luno olwokumala ennaku lugenda kubeere wansi w'omulamwa ogugamba nti: ``**Okwanukula omulanga gwa bannaansi ku buweereza obunaavaamu enkulaakulana y'embeera n'ebyenfuna.**''

Omuwandiisi wa kabineeti era akulira abakozi ba Gavumenti Lucy Nakyobe yagambye nti luno lwe lusirika lw'ekika kino olusookedde ddala Gavumenti okwekubamu tooci mu bintu by'ekoze.

``Olusirika luno lugenda kutyamba okwekubamu ttooci tulabe ebitambula obulungi , ebitatambula bulungi , ebikireese n'ebirina okukolebwa okutereza obuweereza awamu n'obuvanaanyizibwa ku mbeera eyo.''Nakyobe bwe yagambye. Bwe banaamala okuddamu ekibuuzo ebyo waggulu, bajja kusomesa abakulembeze n'abatekesa mu nkola kye balina okukola .

Gye buvuddeko Pulezidenti yategeeza nti Kaliisoliiso wa Gavumenti nti eggwanga lifirwa obuwumbi 10,000 buli mwaka mu buli bw'enguzi pulezidenti ebiseera bino ayongendde amaanyi mu lutalo lw'okulwanyisa enguzi era nga waliwo n'abaka ba palamenti abakwatibwako ku nsonga y'okusaba ssente basobole okuyisa ssente mu Bajeti y'omwaka guno!

(Bisimbuddwa mu Bukedde Lwakubiri, kasambula, 09- 2024).

Ebibuuzo.

- a) Eggwanga ery'okumuliraano wano e Kenya bakubye olukungana lw'abakulembeze ekkomo ku buli bw'enguzi. Weeyambise ekitundu ekyo ky'osomye obawe amagezi ku ngeri gye bayinza okulwanyisa enguzi.
- b) Munno aloneddwa ng'omuwandisi wa kabineeti. Weeyambise ekitundu ky'osomye omuwe ku magezi ku bigambo by'anategeeza bannamaulire ku lusirika lw'akubakulembezze olwayitiddwa e kyankwanzi.
- c) Mukwano gwo yakalondebwa ku bubaka bwa palamaenti. Sinziira ku kitindu ky'osomye omuwe amagezi aleme kutwatibwa.
- d) Oweeredwa obuvunaanyizibwa okwogerako n'abaka ba palamanti abalina empisa eziringa ezaabo b'osomyeko mumkitundu ekyo. Wandika ng'obabuulirira basobole okweddako bakyuse mu nneeyisa yaabwe.

EKITUNDU B

(Ekitundu kino kyabuwaze)

2. Wasabiddwa okukiikirira ekibiina kyammwe eky'abalimi mu musomo ogwategekeddwa okusomesa abalimi ku ndwadde ezitawaanya ennyo ebitooke; Weeyambise ekitundu kino wammawanga otegeeze balimi banno mu bufunze bwa bigambo nga 100 ebyo bye mwasomye.

Obulwadde obuleetera ebitooke okuwotoka obusiinga okuba obw'omutawaana wano mu Yuganda bwa mirindi ebiri. Waliwo obuleetebwa obuwuka bwe tuyita Bacteria n'bwo obuleetebwa obuwuka bwe tuyita Fungusi. Obulwadde buno obw'ebitooke busiinga kusaasaanyizibwa njuki okuva ku mpummumpu z'ebitooke ebirwadde ne zidda ku bitooke ebiramu nga zinoonya omubisi ogusangibwa bimuli by'empummumpu ne bugenda okubuna ekikolo kyonna.

Ebitooke ebikwatibwa obulwadde buno oluvannyuma bifa. Bwe kityo osaana okusala empummupu ku matooke agaakassa amangu ddala ng'ebiwagu byakakyusa okutunula waggulu. Kw'olabira ebitooke ebikwatiddwa obulwadde buno, amatooke agaba gasizza genger matobotobo nga teganakula bulungi nga gakyali mato. Ebitooke ebirwadde bw'obisalamu munda waabyo biraga langi eya kyenvu oba kitaka ate nga bivaamu engeri yamasira. Endagala nazo zeengeera era nga mpotofu.

Ebitooke ebirwadde mu ngeri eno, osaana okubisima oba okusigula amangu ddalanga waakamala okuzuula obulwadde. Enkolokolo zonna ozimalirayo ddala obutasobola kuleeta nsukusa ndala. Byona ebitundundu by'ebitooke ebisiguddwa, enkolokolo n'ebirala obyokya, ebirala obiziika bulungi mu kinnya obutalekaawo kantu konna mu lusuku.

Ebintu ebyo byonna by'akozesa mu kusigula n'okutemaatema ebitooke ebirwadde, osaana okubiyonja obulungi nga taddamu kubikokozesa.

Ate ekirala, osaana okwewalira ddala okuggya ebitooke, ensukusa oba endalagala mu kifo oba mu kifo mu lusuku omuli obulwadde n'obitwala oba mu kifo mu lusuku omutali bulwadde.

Obulwadde buno tebunnaba kufunirwa ddagala lya kubuwonya. Okunoonyereza kukyagenda mu maaso. Ebyo nga bikyali bityo osaana okulaba ng'olusuku lwo lulabirilwa bulungi mu ngeri zonna nga ennima ey; omulembe bwesaana okubeera. Era n; okulambulanga buli kiseera n; okusigula ebitooke ebirwadde amangu ddala ng'obulwadde bwakazuulibwa nga tebunaba kusaasaanira bitooke birala mu lusuku lwo. Ng'omuntu

eyeerebirira obulungi ate nga'alya bulungi bw'atagonzebwa bulwadde nga bumukutte, obutafaanana n'oyo ateefaako

(Bisimbuddwa mu Ntanda ya Buganda nnamba 16 Ntenvu 2008)

EKITUNDU C

Ddamu ekibuuzo kimu ku bikuweereddwa wammanga.

3. Omuwala Nantumbwe muliranwa wammwe bagamba mbu osiiwuuse nnyo empisa kyoka ate mukwano gwo era nabasomesa ku ssomero bagamba mbu takyawuliriko ddala wadde n'akatono. Nnyina agamba nti afubye nga kwasobola okubuulirira enneeyisa y'omwana omuwala naye agaanye okukyuusa. Gwe nga mukwano gwa Nantumbwe yogerko naye ku ngeri entuufu gy'asanidde okweyisaamu ngw'omwana w o'buwala.

Oba

Mu kuziika kojja mmwe, walaba nga mukuluwo amuwujjumu embooko nnya era kino kyakwewuunyisa nnyo ne weebuuza ensonga eyaviriddeko mukuluwo okukuba kojja wammwe. Wanduka za mbwa ewa jjajjawo era n; omubuza ensonga lwaki ekintu ekyo kyali kikoladdwa! Y akutegeezs nti eyo mpissa ya buwangwa ekolebwa omujjwa singa omufu aba aganye okumuziika oba ng'ateesewo embeera. Oluvanyuma yakubuulira ne ku mirimu wamu n'obuvanayizibwa obulula mmwe abajjwa bwe mukola wano mu Buganda. Kati wandiika ng'onnyonnyola botoobo abataaliyo ku ebyo jjajja mwe bye yabategeeza.

BIKOMYE WANO.